

QIZLARNI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK MASALALARI

Sifatdinova Guziyba Amangeldiyevna

**Taxtako'pir tumani Maktabgacha va maktab ta'limi bo'limiga qarashli
10-sonli umumiy o'rta ta'lim maktabining amaliyotchi psixologi**

Ramanova Davlatbika Amangeldiyevna

**Taxtako'pir tumani Maktabgacha va maktab ta'limi bo'limiga qarashli
7-sonli umumiy o'rta ta'lim maktabining psixologi**

Bekimbetova Gulshera

**Taxtako'pir tumani Maktabgacha va maktab ta'limi bo'limiga qarashli
6-sonli umumiy o'rta ta'lim maktabining psixologi**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20176094>

Annotatsiya: Ushbu maqolada qizlarni kelajakdagi oilaviy hayotga tayyorlashda ota-ona oilasining roli pedagogik va psixologik jihatdan tahlil qilinadi. Maqolada to'liq va to'liq bo'lmagan oilalarning qizlarning psixologik rivojlanishiga ta'siri, ota-ona munosabatlarining model sifatida o'zlashtirilishi, shuningdek, psixoterapevtik funktsiyaning ahamiyati yoritilgan.

Kalit so'zlar: oilaviy tayyorgarlik, ota-ona oilasi, psixoterapevtik funktsiya, to'liq va to'liq bo'lmagan oila, rolli funktsiyalar, oilaviy munosabatlar modeli, qizlar tarbiyasi.

Qizlarni kelajakdagi oilaviy hayotga tayyorlash – bu murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, unda ota-ona oilasining o'rni beqiyosdir. Ota-ona oilasining farovonlik darajasi, er-xotin o'rtasidagi munosabatlar, nizolarni hal qilish usullari, o'zaro hurmat va ishonch – bularning barchasi qizlarda kelajakdagi oilaviy hayot haqida tasavvurni shakllantiradi. Muallif I.V.Dubrovskaya, K.S.Kon, A.S.Krasovskiy, V.Selko, A.N.Sizanov, V.A.Suxomlinskiy, Ye.Ya.Sichyova, A.Yu.Tabet, V.V.Checheta, N.V.Yashnevich, I.Solovyova va boshqa olimlarning ilmiy ishlariga tayanadi.

Qoraqalpoq xalqining donoligi bilan aytilgan «Qus uyada ko'rganini qiladi» (ya'ni, “qush uyada nimani ko'rsa, uchganda shuni qiladi”) degan naql ham shuni tasdiqlaydi. Qizlar o'z ota-onasining oilaviy munosabatlar modelini ongli yoki ongsiz ravishda o'zlashtiradi va kelajakda o'z oilasida xuddi shunday munosabatlarni takrorlashga intiladi.

To'liq oila (ya'ni, onasi ham, otasi ham bor oila) idealga yaqin va namunali oila deb hisoblanadi. Biroq, G.B.Shoumarov ta'kidlaganidek, to'liq oilalar ham bir-biridan farq qiladi. To'liq oiladagi qizlar quyidagi rollik funktsiyalarni kuzatadi va o'zlashtiradi:

- moddiy ta'minot uchun javobgar bo'lgan, oila byudjetini boshqaradigan ota;
- muhim masalalarni hal qiluvchi, oilaviy dam olishlarni tashkil qiluvchi oila boshlig'i;
- ijtimoiy nazorat va tarbiyani amalga oshiruvchi shaxs.

Biroq, to'liq oilalardagi baxt va farovonlik darajasi ham turlicha. Ba'zi oilalarda oila boshlig'i ota bo'lsa, boshqalarida ona, uchinchilarida esa mas'uliyat 50/50 nisbatda taqsimlangan. To'rtinchi turdagi oilalarda esa yapon oilalariga xos bo'lgan “yashirin liderlik” kuzatiladi: tashqi ko'rinishda otasi boshqarayotganday tuyulsa-da, aslida ona qanday qaror qabul qilishni ko'rsatib turadi.

Bunday oilada o'sgan qizlar va o'g'il bolalar keyingi oilaviy hayotlarida ana shu modelni takrorlaydi. Masalan, bunday oilada o'sgan qiz turmushga chiqqach, onasining xatti-harakatlarini takrorlab, o'zi bilmagan holda eri bilan liderlik uchun kurashga kirishadi.

To'liq bo'lmagan oilalarda (ayniqsa, otasiz o'sgan qizlarda) ona ko'pincha sobiq turmush o'rtog'i (qizning otasi) haqida salbiy fikrlar bildiradi. Bu fikrlar, hatto ba'zida o'ylab topilgan yoki

bo'rttirilgan bo'lishi mumkin. Bunday salbiy fikrlar kichkina qizning qalbiga og'ir botadi va natijada u barcha erkaklarga nisbatan salbiy obrazni shakllantiradi.

Bu esa kelajakda:

- turmush o'rtog'iga nisbatan ishonchsizlik;
- asossiz rashk;
- tez-tez janjallar;
- erining shaxsini tanqid qilish;
- natijada, yosh oilaning ajralish xavfining keskin ortishiga olib keladi.

Muallifning ta'kidlashicha, qizning otasi qanchalik tanqidga loyiq bo'lmasin, kelajakdagi oilaviy hayotining farovonligi uchun qizda otasiga (va umuman erkaklarga) nisbatan salbiy munosabatni shakllantirish mumkin emas. Bu qoida har bir oilaviy hayotga tayyorlanayotgan yosh qiz va yigit tomonidan yaxshi o'zlashtirilishi kerak.

To'liq bo'lmagan oilalarda, ayniqsa otasi bilan kamdan-kam uchrashadigan bolalar, ma'lum bir yoshda (maktabgacha yoki kichik maktab yoshida) ota-onaning mehri, erkalatishi va mehr-oqibatiga juda muhtoj bo'ladi.

Shu munosabat bilan muallif quyidagi muhim tavsiyalarni beradi:

1. Maktabda psixologik ishlarni kuchaytirish – maktab psixologlari tomonidan oilada adekvat, zamonaviy va intellektual munosabatlarning shakllanishiga alohida e'tibor qaratish kerak.
2. Psixoterapevtik funktsiyaning ahamiyatini oshirish – oiladagi psixoterapevtik funktsiyaning roli va ahamiyatiga alohida e'tibor qaratish lozim.
3. Maxsus treninglar o'tkazish – maktab psixologlari tomonidan bolalar bilan kelajakdagi oilaviy hayotida ushbu funktsiyalarni bajarish bo'yicha maxsus treninglar o'tkazish zarur.
4. Ota-onalar bilan ishlash – ayniqsa to'liq bo'lmagan va nosog'lom oilalardagi ota-onalarga psixologik yordam ko'rsatish, ularning salbiy munosabatlari bolalarga qanday ta'sir qilishini tushuntirish.

Qizlarni kelajakdagi oilaviy hayotga tayyorlashda ota-ona oilasining modeli hal qiluvchi ahamiyatga ega. To'liq yoki to'liq bo'lmagan, sog'lom yoki nosog'lom – har qanday oilada qiz bolalar ota-onasining munosabatlarini o'zlashtiradi va keyinchalik o'z oilasida takrorlashga intiladi. Shu sababli, psixoterapevtik funktsiyaning rivojlanganligi, ota-onalarning shaxsiy namunasi, ularning o'zaro muomalasi va qizga bo'lgan munosabati – bularning barchasi qizning kelajakdagi oilaviy baxtining poydevorini tashkil etadi.

Maktab psixologlari va pedagogiarining vazifasi – nosog'lom oila modellarini erta aniqlash va bolalar bilan tuzatuvchi, rivojlantiruvchi ishlarni olib borish, shuningdek, ota-onalarning o'z oilaviy munosabatlariga tanqidiy qarashlariga yordam berishdir.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. 1001 savolga psixologning 1001 javobi: (YUNESKO, YUNPFA loyihasi asosida). – T.: Mehnat, 2000. -192 b.
2. SHoumarov G. B. Socialno-psixologicheskie problemi molodoy semi vipusnikov specialnoy shkoli dlya detey s zaderjkoy psixicheskogo razvitiya. Avtoref. diss. doktora psix. nauk.19.00.10. - Moskva. 1990.
3. SHoumarov G.B. SH.B. SHoumarov. Muhabbat va oila. –Toshkent. Ibn Sino, 1994. -119 b.